

Lezen in de onderbouw?!

Suggesties voor een leeslijst voor het vak Duits in de onderbouw

Quelle: <http://blog.consta.de/2008/04/05/kinder-lesen/>

Susanne Slotema (3276015)

Universiteit Utrecht, IVLOS Lerarenopleiding, alfacluster (start feb. 2010)

November, 2010

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. Theoretische achtergrond	4
2.1 Beschrijving van het referentiekader van Witte.....	4
2.2 Beschrijving van het gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor talen.....	5
2.3 Samenvoegen van beide referentiekaders	6
3. Het onderzoek	8
3.1 Methode.....	8
3.2 Resultaten	8
3.3 Conclusies	15
4. Titellijst	17
4.1 Niveau 1: zeer beperkte literaire competentie.....	17
4.2 Niveau 2: beperkte literaire competentie	21
5. Literatuurlijst	25
Bijlagen	26
Bijlage I: Overzicht niveaukenmerken – Lezen voor de lijst.....	27
Bijlage II: Zelfbeoordeling leesvaardigheid.....	28
Bijlage III: Taalprofielen 2004.....	29
Bijlage IV: Mail	30
Bijlage V: Enquête	31

1. Inleiding

Er zijn grote niveauverschillen tussen leerlingen met betrekking tot de Duitse leesvaardigheid. Zo leest de ene leerling makkelijk een Duitse tekst, terwijl de ander daar veel moeite mee heeft. Ook de interesse in boeken kan per leerling verschillen, omdat dit afhankelijk is van inhoudelijke voorkeuren en de literaire competentie van een leerling. Bovendien hebben sommige leerlingen in de onderbouw nog nooit een Duits boek gelezen, terwijl andere leerlingen dus al een voorsprong voor de bovenbouw hebben.

Om ervoor te zorgen, dat een leerling een boek op het juiste niveau kan lezen en leraren een passend boek aan een individuele leerling kunnen aanraden, wordt er in dit Praktijk Gericht Onderzoek (PGO) antwoord gegeven op de vraag: Hoe zou een titellijst - die rekening houdt met zowel de literaire als de taalcompetentie van een leerling - voor het vak Duits in de onderbouw eruit kunnen zien, gebaseerd op boeken die op dit moment gelezen worden?

Op dit moment is er al onderzoek gedaan naar het literair leesniveau door Theo Witte voor het vak Nederlands. Ook is er al het Gemeenschappelijk Europees Referentiekader (ERK) voor de taalcompetentie van een leerling. Beide referentiekaders bestaan uit verschillende niveaus.

Allereerst volgt een beknopte beschrijving van deze twee referentiekaders. Daarna worden de twee kaders samengevoegd, zodat zij voor het vak Duits gebruikt kunnen worden. Daarna wordt er aandacht besteedt aan het onderzoek: methode, resultaten, conclusies. Hier zal blijken of leraren een titellijst nuttig vinden en welke boeken er volgende leraren in een titellijst voor de onderbouw thuis horen. Als laatst volgt dan een suggestie voor een titellijst voor de onderbouw, gebaseerd op de resultaten van het onderzoek.

2. Theoretische achtergrond

Sinds de invoering van de Tweede Fase in 1998/99 is er een nieuw examenprogramma voor literatuur, met als doel de ontwikkeling van de literaire competentie. Voor zowel HAVO als VWO geldt: “De kandidaat kan beargumenteerd verslag uitbrengen van zijn leeservaringen met ten minste drie literaire werken.” (Kreeft 2007: 22). Daarnaast gelden nog twee beschrijvingen specifiek voor het VWO: “De kandidaat kan literaire tekstsoorten herkennen en onderscheiden, en literaire begrippen hanteren in de interpretatie van literaire teksten” en “De kandidaat kan een overzicht geven van de hoofdlijnen van de literatuurgeschiedenis en de gelezen literaire werken plaatsen in dit historisch perspectief” (Kreeft 2007: 22).

Om de ontwikkeling van een leerling op het gebied van de literaire competentie te kunnen meten, is er het referentiekader van Witte. Voor de ontwikkeling van de taalcompetentie is er het Europees Referentiekader.

2.1 Beschrijving van het referentiekader van Witte

Witte heeft een literair referentiekader voor de bovenbouw ontwikkeld, dat het ontwikkelingsproces bij leerlingen en de verschillende fasen daarin beschrijft. Bovendien kunnen leraren met behulp van het ontwikkelde instrument beter bepalen, welke boeken, opdrachten en didactische middelen voor een bepaald niveau geschikt zijn (Witte 2005: 518). Aan de hand van de niveaus, die door Witte zijn vastgesteld, is hij zelf tot de conclusie gekomen, dat het beginniveau van bijna de helft van de leerlingen in de bovenbouw te laag is (Witte 2008: 502).

Witte stelt zes niveaus vast. Elk niveau kan als een bepaalde manier van lezen worden gekenmerkt: 1) belevend lezen, 2) erkennend lezen, 3) reflecterend lezen, 4) interpreterend lezen, 5) literair lezen en 6) academisch lezen.

De manier waarop een leerling leest, wordt vooral door de literatuuropvatting en leesmotivatie bepaald. Een leerling in de beginfase heeft een schoolpragmatische opvatting, waarbij literatuur als een verplichting wordt gezien, omdat het bij de opleiding hoort. Pas na deze fase ontwikkelt een leerling het bewustzijn, dat literatuur meerdere functies heeft en verschillende behoeften vervult: zo kan men zich met literatuur amuseren, zijn kennis verbreden, diepere betekenissen erin ontdekken, enz. (Witte 2008: 504). Bij alle zes niveaus zijn boek- en leerling-eigenschappen en hoofddoelen aangegeven (zie bijlage I).

De boeken in de titellijst hoeven niet persé op een bepaald niveau gelezen worden. Witte toont aan, dat bijna alle boeken een “bandbreedte” van drie niveaus hebben. Dat betekent, dat als een boek voor een leerling op niveau 3 geschikt is, datzelfde boek ook door een leerling op niveau 2 of 4 kan worden gelezen. Dit heeft onder andere te maken met de opdrachten bij de boeken en de manier waarop een boek gelezen wordt. Als een boek buiten deze bandbreedte gelezen wordt, dan kan het boek relatief te makkelijk of te moeilijk zijn (Witte 2008: 503).

Daarnaast stelt Witte nog verschillende algemene factoren vast, die een stimulans of juist een hindernis voor de literaire ontwikkeling kunnen vormen. Wat de keuze voor het lezen van boeken betreft, is de belangrijkste stimulans: de keuze van het geschikte boek op het juiste moment, want dat geeft een leerling vertrouwen en bevrediging en zorgt ervoor, dat lezen – in samenhang met het literatuuronderwijs – tot een zinvolle activiteit wordt.

Verder stelt Witte vast, dat vooral positieve leeservaringen van leeftijdsgenoten en passende aanbevelingen van leraren bijdragen aan een juiste boekkeuze. Daarentegen functioneren een boekenlijst, de slechte beschikbaarheid, de jaarlijkse aanschaf van boekenpakketten (zoals *Buchfinken*), als ook het lezen in de klas en de analyse van een boek als hindernis (Witte 2008: 515).

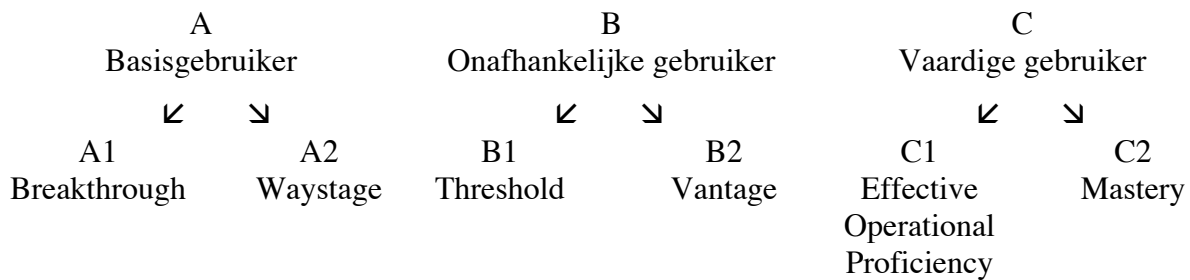
2.2 Beschrijving van het gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor talen

Het Europees Referentiekader voor talen (ERK) beschrijft wat taalleerders, c.q. leerlingen, om een taal voor de communicatie te kunnen gebruiken, moeten leren en welke kennis en vaardigheden zij moeten ontwikkelen om daarbij effectief te kunnen handelen. Aan de hand van de vaardigheidsniveaus kan de vooruitgang van een taalleerder worden gemeten.

Het doel van het ERK is, om binnen Europa één referentiekader te bieden, waarmee taalleerders kunnen laten zien op welk niveau zij een taal beheersen (Nederlandse Taalunie: 7). De niveaubeschrijvingen worden aan de hand van globale (dwz. niet aan bepaalde situaties gevonden) en gedetailleerde (dwz. met voorbeelden) kanbeschrijvingen beschreven. Hoewel de niveaus in verticale dimensie worden afgebeeld, betekent dit niet dat het leren van een taal uitsluitend verticaal plaatsvindt. Een taalleerder kan ook horizontaal groeien door zich te verbreden op een aangrenzende categorie.

Bij ieder niveau wordt verondersteld, dat de onderliggende niveaus ook beheerst worden: iemand op niveau B1 beheerst dus ook niveau A2, maar dan beter (Nederlandse Taalunie 2007: 19). Bij elk niveau worden enkel de nieuwe elementen of aspecten genoemd (Nederlandse Taalunie 2007: 36).

Het ERK bestaat uit zes brede niveaus: Breakthrough, Waystage, Threshold, Vantage, Effective Operational Proficiency en Mastery. Omdat deze zes niveaus overeenkomen met de klassieke indeling in basis-, midden- en gevorderd niveau en sommige woorden lastig te vertalen zijn, werd een nieuw systeem met als uitgangspunt drie algemene niveaus ontwikkeld: A, B, C (Nederlandse Taalunie 2007: 24-25).

Leerlingen kunnen zichzelf op de verschillende vaardigheden (lezen, luisteren, spreken, schrijven) beoordelen. Vanwege het onderwerp van dit PGO is in bijlage II alleen de zelfbeoordeling voor leesvaardigheid opgenomen.

Met betrekking tot leesboeken zijn de taalprofielen van 2004 (zie bijlage III) praktisch. Zo zou een leerling op niveau B1 in staat moeten zijn een jeugdroman te lezen, op B2 een (literaire) triller en op C1 hedendaagse en oudere romans.

2.3 Samenvoegen van beide referentiekaders

De studie van Theo Witte toont aan, dat het probleem van de literaire competentie al in de onderbouw begint, aangezien het startniveau van de helft van de leerlingen in de bovenbouw onvoldoende blijkt te zijn. Om die reden is Witte sinds november 2009 bezig met een vervolg van zijn methodiek voor de onderbouw. Hij ontwikkelt binnen een Comeniusproject van de Europese Unie samen met onderzoekers uit Duitsland, Finland, Portugal, Spanje, Roemenië en Tsjechië vier niveaus voor de onderbouw: A t/m D. Zo zal niveau A, net zoals niveau 1, gericht zijn op belevend lezen. Zo ontstaat er een doorlopende leer- en leeslijn voor Nederlands (Ros 2010: 2-4).

Ook geeft Marieke van Dormolen (2005: 3) aan, dat een doorgaande leeslijn belangrijk is, omdat leesbevordering alleen effectief is bij een structurele aanpak. Daarnaast zegt zij, dat “de belangrijkste taken voor een docent Nederlands in de basisvorming havo/vwo het behouden van de positieve leesattitude uit het primair onderwijs en het voortbouwen aan literaire competentie zijn” (Dormolen 2005: 9).

Wat jammer is, is dat de literaire leesniveaus alleen voor Nederlands ontwikkeld zijn, hoewel de literaire competentie ook bij de moderne vreemde talen (mvt) in het examenprogramma een rol speelt. Ook verwijst Witte niet naar het ERK, hoewel dit ook als referentiekader voor Nederlands te gebruiken is.

Aangezien de literaire ontwikkeling bij een leerling niet vak gerelateerd is, verloopt deze ontwikkeling bij de vakken Nederlands en Duits vrijwel hetzelfde. Het verschil tussen het kunnen lezen van bepaalde (literaire) boeken heeft te maken met de taal: een leerling beheerst Duits (over het algemeen) niet op hetzelfde niveau als het Nederlands.

Aangezien de titellijst wordt ingedeeld volgens de literaire leesniveaus en niet volgens het ERK, zijn de niveaus van Witte gebruikt. Wel is er een aanpassing, omdat het hier alleen gaat om de onderbouw: de titellijst bestaat alleen uit de leesniveaus 1 en 2, omdat het startniveau voor zowel 4HAVO als 4VWO niveau 2 is.

Daarnaast worden de boeken volgens het ERK ingedeeld. Zo kan een leerling met een hogere literaire competentie, maar een minder goede taalcompetentie toch een geschikt boek vinden. Ook wordt het voor leraren makkelijker binnen een klas te differentiëren.

3. Het onderzoek

3.1 Methode

Om antwoord te krijgen op de onderzoeksvraag is een enquête afgenomen. In totaal legden twintig leraren deze enquête af. Hiervoor hebben de leraren twee weken de tijd gehad. Om aan genoeg leraren te komen, heb ik een mail gestuurd naar collega's. Daarnaast heb ik een mail gestuurd naar Paul Goossen, zodat het verzoek tot het invullen van de enquête ook op de website www.duits.de/community te vinden was (zie bijlage IV). Dezelfde mail heb ik ook naar alle studenten van het IVLOS gestuurd en vrienden gecontacteerd, die werkzaam zijn op middelbare scholen of andere leraren, die daar werken, kennen. De enquête kon d.m.v. de volgende URL worden ingevuld:

<http://www.enquetemaken.be/toonenquete.php?id=50371>

De enquête bestaat uit een combinatie van – in totaal vijf – open en gesloten vragen, zoals “Leest u boeken met uw leerlingen?” en “Maak een top 5 van boeken, die volgens u in een titellijst voor de onderbouw zouden moeten staan. Geef bij ieder boek een korte toelichting waarom u juist dit boek gekozen heeft.” (zie bijlage V).

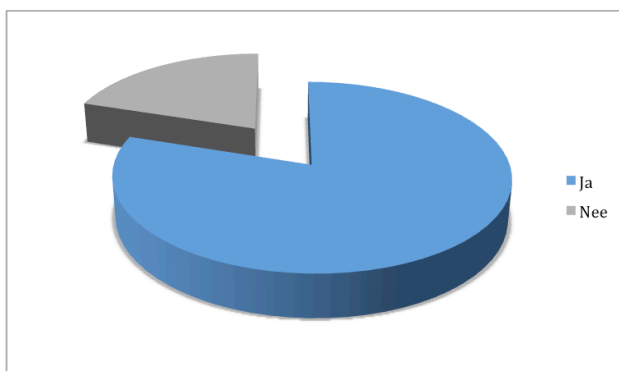
De enquête is ontwikkeld op basis van de doelen van dit onderzoek, namelijk enerzijds te weten komen hoe het leesonderwijs er op dit moment uit ziet en anderzijds over welke boeken leraren tevreden zijn, zodat ook andere leraren van hun ervaringen gebruik kunnen maken. Aan de hand van de enquêteresultaten wordt uiteindelijk een titellijst voor de onderbouw samengesteld.

3.2 Resultaten

Hieronder volgen de resultaten van de vragenlijst. Bij iedere vraag wordt apart de resultaten getoond. De eerste twee vragen hebben als doel om te zien hoe het leesonderwijs er op dit moment uit ziet: worden er boeken gelezen in de onderbouw en zo ja, welke boeken?

De vragen 3, 4 en 5 hebben betrekking tot de suggesties voor de titellijst en of leraren een titellijst überhaupt nuttig zouden vinden en waarom. Oftewel: is dit PGO relevant voor de onderwijspraktijk.

Vraag 1: Leest u boeken met uw leerlingen in de onderbouw?

Antwoord	Aantal	Percentage
Ja	16	80%
Nee	4	20%

Vraag 2: Welke boeken leest u óf heeft u gelezen in de onderbouw?

Auteur	Boektitel	Aantal
Erich Kästner	<i>Emil und die Detektive (1935)</i>	3
Benjamin Lebert	<i>Crazy (1999)</i>	2
Hans Peter Richter	<i>Damals war es Friedrich (1961)</i>	2
Peter Härtling	<i>Ben liebt Anna (2002)</i>	2
Serie: Felix & Theo	<i>Detektive Müller</i>	2
Annette Weber	<i>Im chat war er noch so süß (2006)</i>	1
Annette Weber	<i>Sauf ruhig weiter, wenn du meinst (2004)</i>	1
Bernhard Hagemann	<i>Johnny schweigt (1999)</i>	1
Bernhard Hagemann	<i>Superstar gesucht (2005)</i>	1
Christine Nöstlinger	<i>Der Wauga</i>	1
Gabriele Heiser	<i>Jakob ist kein armer Vogel (1985)</i>	1
Gary Paulsen	<i>Allein in der Wildnis (1995)</i>	1
Gudrun Pausewang	<i>Die Not der Familie Caldera (1977)</i>	1
Hansjörg Martin	<i>Ich heiße Flaps (1963)</i>	1
Heinrich Hannover	<i>Die Birnendiebe vom Bodensee (1980)</i>	1
Jochen Till	<i>Fette Ferien (2004)</i>	1
Klaus Kordon	<i>Das Fünfmarkstück (1985)</i>	1
Krystina Kuhn	<i>Das Tal (2010)</i>	1
Leonie Ossowsky	<i>Die große Flatter (2005)</i>	1
Louis Sacher (Auteur) / Birgitt Kollmann (vertaalster)	<i>Löcher: Die Geheimnisse von Green Lake (2010)</i>	1

Auteur	Boektitel	Aantal
Max von der Grün	<i>Vorstadtkrokodille (1976)</i>	1
Mirjam Pressler	<i>Bitterschokolade (1986)</i>	1
Serie: Felix & Theo	<i>Das Gold der alten Dame (1991)</i>	1
Serie: Felix & Theo	<i>Elvis in Köln (1999)</i>	1
Serie: Leo & Co	<i>Der Jaguar (2008)</i>	1
Serie: Leo & Co	<i>Gebrochene Herzen (2008)</i>	1
Serie: Leo & Co	<i>Stille Nacht (2008)</i>	1
Serie: Lese - Novelas	<i>Franz, München (2009)</i>	1
Serie: Lese - Novelas	<i>Tina, Hamburg (2008)</i>	1
Serie: Lese – Novelas	<i>Anna, Berlin (2009)</i>	1
Serie: Lese – Novelas	<i>Julie, Köln (2007)</i>	1
Stefanie Schulz / Daniel Quinlan	<i>See you im nächsten Sommer (2007)</i>	1
Susan Saunders	<i>1000 Gefahren: Hilfe ich bin unsichtbar (2010)</i>	1
Susan Saunders	<i>Abenteuer in der Eishöhle (1999)</i>	1
Susanne Korbmacher	<i>Ghettokids (2004)</i>	1
Ursel Scheffler	<i>Ostergeschichten (2010)</i>	1
Uwe Timm	<i>Rennschwein Rudi Rüssel (1989)</i>	1

Vraag 3 : Maak een top 5 van boeken, die volgens u in een leeslijst voor de onderbouw zouden moeten staan. Geef bij ieder boek een korte toelichting waarom u juist dit boek gekozen heeft.

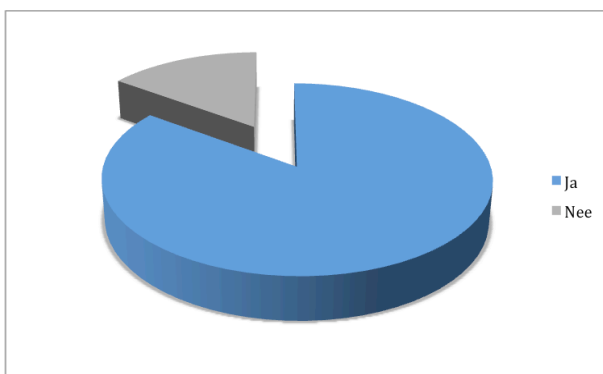
Auteur	Boektitel	Aantal	Motivatie
Bernhard Hagemann	<i>Champions für einen Tag (2001)</i>	2	- / sluit aan bij belevingswereld
Benjamin Lebert	<i>Crazy (1999)</i>	1	film en boek vergelijking, sluit goed aan bij de belevingswereld van de leerlingen
Edward Packard	<i>Hilfe, ich schrumpfe (1998)</i>	1	extra motivatie voor de leerlingen
Erich Kästner	<i>Emil und die Detektive (1935)</i>	1	verfilmd, plaatjes in het boek, langere tekst, dus lezen in fragmenten
Franz Specht	<i>Die ganze Wahrheit (2009)</i>	1	krimi (spannend)
Franz Specht	<i>Die schöne Frau Bär (2009)</i>	1	krimi (spannend)
Hans Peter Richter	<i>Damals war es Friedrich (1961)</i>	1	makkelijk gebruiken: lezen per hoofdstuk, verschillende thema's behandelen
Hermann Bauer	<i>Karambolage (2009)</i>	1	-
Jochen Till	<i>Fette Ferien (2004)</i>	1	- / korte tekst, leerlingen kunnen zichzelf goed in de hoofdpersoon inleven
Kirsten Boies	<i>Nicht Chicago. Nicht hier. (2002)</i>	1	- / sluit aan bij belevingswereld
Louis Sacher (Auteur) / Birgitt Kollmann (vertaalster)	<i>Löcher: Die Geheimnisse von Green Lake (2010)</i>	1	geschikt voor jongens en meisjes, leuk gesloten einde, laat lln nadenken, puzzel die goed wordt neergelegd (verschillende verhaallijnen door elkaar heen), humor

Auteur	Boektitel	Aantal	Motivatie
Max von der Grün	<i>Vorstadtkrokodile (1976)</i>	1	verfilmd, makkelijk te lezen, snijdt maatschappelijke aspecten als vriendschap, invaliditeit en aansluiting aan, langere tekst, dus lezen in fragmenten
Otfried Preußler	<i>Krabat (1971)</i>	1	meer voor bovenbouw, maar erg leuk boek
Patricia Schröder	<i>Freundschaftsspiele – Wenn dir keiner mehr glaubt (2007)</i>	1	- / sluit aan bij belevingswereld
Ralf Thenior	<i>Zerbrochene Träume (2003)</i>	1	sluit aan bij belevingswereld
Serie: Felix & Theo	<i>Der Fall Schlachter (1991)</i>	1	krimi (spannend)
Thomas Brezina	<i>Alle meine Monster – Das streng geheime Spuck und Gruselbuch (1995)</i>	1	extra motivatie voor de leerlingen
Ulli Schubert	<i>Ausgewechselt (2007)</i>	1	sluit aan bij belevingswereld
Uwe Timm	<i>Rennschwein Rudi Rüssel (1989)</i>	1	geschikt voor jongens en meisjes, simpel taalgebruik, humor
Lesekiste			zijn grappig om te lezen

Bij de motivatie om een boek in de top 5 te zetten, spelen de volgende punten een rol. De motivaties staat op volgorde van vaak naar weinig voorkomend.

Motivatie	Voorkomend
Aansluiting bij belevingswereld	7
Krimi / spannend	3
Langere tekst, dus lezen in fragmenten / hoofdstukken	3
Verfilmd	3
Extra motivatie voor de leerlingen*	2
Geschikt voor jongens / meisjes	2
Humor	2
Simpel taalgebruik	2
Verschillende thema's worden behandeld	2
Gesloten einde	1
Korte tekst	1
Laat leerlingen nadenken	1
Meer voor bovenbouw, maar wel erg leuk boek	1
Puzzel die uiteindelijk wordt neergelegd (verschillende verhaallijnen door elkaar heen)	1

Vraag 4: Denkt u iets aan een titellijst van Duitse boeken speciaal voor de onderbouw te hebben?

Antwoord	Aantal	Percentage
Ja	17	85%
Nee	3	15%

* Hiermee kan worden bedoeld, dat de leerlingen iets buiten de methode kunnen doen. Ook kan een boekje, als het de leerling interesseert, motiveren om iets in een andere taal te lezen.

Vraag 5: Waarom denkt u er wel/niet iets aan te hebben?

Vraag 4	Motivatie
<i>Nee</i>	Ik doe een keuze uit o.a. bovenstaande boekjes en probeer aan te haken aan de belevingswereld van de leerlingen. Ik wil ze leeskilometers laten maken.
<i>Nee</i>	Ik ben geen voorstander van boeken in de onderbouw
<i>Nee</i>	omdat ik geen Duits geef, het kan wel in een samenwerkingsproject met mijn collega Duits, zoals ik doe bij het kijken van de film "Die Welle"
<i>Ja</i>	Ik kan niet van alles op de hoogte zijn en het is prettig als iemand of meerderen hun leestips kunnen inzenden voor een titellijst.
<i>Ja</i>	Leerlingen moeten voor hun taalvaardigheid van begin af aan lezen. De overgang naar lezen in de bovenbouw wordt er bovendien door vergemakkelijkt.
<i>Ja</i>	Mogelijk heb ik iets aan een titellijst. E.e.a. is afhankelijk wat het niveau van de leerlingen is: zijn ze in de eerste klas of in de tweede klas van de onderbouw gestart met Duits.
<i>Ja</i>	Omdat het voor mij lastig is goede boeken voor de onderbouw te vinden
<i>Ja</i>	Het is handig bij het zoeken naar geschikt leesmateriaal.
<i>Ja</i>	Als de boekenlijst/titellijst per niveau is samengesteld kan je de boeken makkelijker kiezen. Dan hoeft je niet zelf te bepalen voor welk niveau het boek geschikt is.
<i>Ja</i>	als "richtlijn"/ idee
<i>Ja</i>	Altijd handig om een lijst te hebben met geschikte literatuur. Het helpt hun taalvaardigheid (qua spraak én grammatica) en hun cultuurkennis over het betreffende mvt-land te verbeteren. Ook kunnen we gezamenlijk een basis leggen voor literatuur in de bovenbouw.
<i>Ja</i>	Wel, omdat men met geschikte boeken beter bij de leerlingen kan aansluiten en zo het leesplezier kan wekken/verhogen.
<i>Ja</i>	Wij zijn op zoek om het lezen weer wat meer te laten leven in de onderbouw. Maar wat sluit aan!
<i>Ja</i>	Ja, want het is best moeilijk om Duitse boekjes te vinden voor de eerste leerjaren die niet te moeilijk zijn.
<i>Ja</i>	Omdat ik op die manier een meer beredeneerde keuze zou kunnen maken
<i>Ja</i>	De overgang van onder- naar bovenbouw kan zo verbeterd worden.

Ja	altijd handig. Ik geef Duits op het mbo
Ja	Uiteraard! Dan kan er een blik op worden geworpen en uiteindelijk kan ik zelf dan beslissen of ik er wat mee doe of niet. Altijd fijn ideeën en meningen van anderen te lezen.
Ja	Wellicht voor tips en voor een overzicht te hebben van goede alternatieven.
Ja	Alleen een lijst hebben de uitgeverijen ook. Misschien een lijst met daarbij een korte omschrijving van de inhoud.

3.3 Conclusies

De meeste leraren (80%) lezen een boek in de onderbouw. Het boek dat door meerdere leraren (15%) wordt gelezen is *Emil und die Detektive* (1935) van Erich Kästner. Ook de volgende boeken worden door meerdere leraren (10%) gelezen: *Crazy* (1999) van Bernjamin Lebert, *Damals war es Friedrich* (1961) van Hans Peter Richter, *Ben liebt Anna* (2002) van Peter Härtling en de boekjes over *Detektive Müller* uit de serie “Felix & Theo”. Deze boeken, behalve *Ben liebt Anna*, zijn ook in de top 5 terug te vinden.

Wat opvallend is, is dat de bovengenoemde boeken niet actueel zijn. Dit zou met het onderwerp van de boeken te maken kunnen hebben: de onderwerpen zijn niet verbonden aan een actueel onderwerp. Dat *Emil und die Detektive* door meer leraren gebruikt worden, zou ook te maken kunnen hebben met het feit dat het boek verfilmd is. Hetzelfde geldt voor *Crazy*. Een voordeel van filmdidactiek in het onderwijs is, dat er niet maar één filmdidactiek bestaat, maar juist verschillende (Bogdal 2010: 217). De leraar kan dan zelf bepalen welke verdiepingsopdrachten / didactiseringen hij wil gebruiken. De moeilijkheid voor de leraar zit in de keuze: eerst de film kijken, dan het boek lezen of juist andersom? (Bolscher 2004: 211). Dat de boekjes van *Detektive Müller* gebruikt worden, zou ermee te maken kunnen hebben, dat deze speciaal voor Duits als vreemde taal geschreven zijn en dus goed te begrijpen voor leerlingen. Daarnaast is het een krimi en dus niet perse voor jongens of meisjes geschreven. Verder is gebleken, dat de meeste leraren moeite hadden een top 5 samen te stellen. Toch is er een lijst van in totaal negentien boeken samengesteld. Één boek werd zelfs door meer dan een leraar gekozen: *Champions für einen Tag* (2001) van Bernhard Hagemann. De motivatie om dit boek in de top 5 te zetten, was, omdat dit bij de belevingswereld aansluit. Dit werd door veel leraren als criterium gezien voor het kiezen van een boek in de top 5. Daarop volgend werden de volgende criteria belangrijk gevonden: krimi / spannend, lezen in fragmenten / hoofdstukken en of het boek verfilmd is.

Aan de hand van deze negentien boeken is een titellijst (zie hoofdstuk 4) samengesteld. Deze boeken zijn ingedeeld op basis van de leesniveaus van Witte. Het ERK niveau is door mijzelf bepaald óf was al door de uitgever vastgesteld.

Veruit de meeste leraren (85%) geven aan behoefte te hebben aan een titellijst. De meest voorkomende reden is dat zij het zelf lastig vinden geschikte boeken te vinden. Daarnaast vinden leraren het handig als overzicht en om nieuwe ideeën op te doen. Ook de overgang van onder- naar bovenbouw wordt herhaaldelijk aangegeven. Een leraar heeft aangegeven het wel nuttig te vinden, maar dan wel een lijst met daarbij een korte omschrijving van de inhoud, omdat alleen een lijst ook bij de uitgeverijen te vinden is.

De redenen waarom een enkele leraar het niet nuttig vindt, is omdat de een liever zelf een boek kiest, de ander is geen voorstander van boeken in de onderbouw en de laatste geeft geen Duits, maar zou het wel in een samenwerkingsproject met een collega Duits kunnen gebruiken.

Dat een leraar geen voorstander van boeken in de onderbouw is, is opmerkelijk, omdat tegenwoordig de algemene doelen van het literatuuronderwijs minder met onder andere historie en literair gerelateerde kennis te maken heeft, maar meer met de vorming van een persoon. Jeugdliteratuur kan bijdragen aan wat men überhaupt van literatuur verwacht, namelijk het ondersteunen bij de identiteitsontwikkeling, de morele vorming en het kunnen begrijpen van het vreemde (Bogdal 2010: 142). Bogdal heeft het hier niet specifiek over literatuur in het vreemde talenonderwijs, maar mijns inziens geldt dit zeker ook voor literatuur in het vreemde talenonderwijs, omdat de literatuur niet verandert, maar slechts de taal waarin het geschreven is.

Dit PGO legt een basis voor een titellijst in de onderbouw (zie hoofdstuk 4). Toch is het belangrijk om verder onderzoek te doen. Zo is het nuttig om te onderzoeken welke boeken de leerlingen het liefst lezen. Daarnaast is de indeling van de boeken door één persoon gedaan. Om een meer valide indeling te krijgen, zou dit op basis van meer leraren moeten gebeuren.

Het doel van dit PGO is om leraren ideeën te geven voor boeken in de onderbouw, die zowel op literair als op taalniveau goed bij een individuele leerling aansluit. Daarnaast kan de lijst ter inspiratie voor een klassikaal boek gebruikt worden: de leraar zou de leerlingen de lijst kunnen geven en hen, aan de hand van de korte omschrijvingen, laten bepalen welk boek klassikaal gelezen wordt.

4. Titellijst

De titellijst is op basis van de titels, die in de top 5 door leraren waren gezet, samengesteld. De enige aanpassing is dat het boek *Die schöne Frau Bär* is vervangen door *Siegfrieds Tod*. Beide boeken zijn geschreven door Franz Specht. De reden voor deze verandering is, omdat op deze manier meer variatie in het taalniveau ontstaat. De boeken *Die ganze Wahrheit: Carsten Tsara hat Besuch* en *Die schöne Frau Bär* zijn namelijk allebei niveau B1 en *Siegfrieds Tod* is A2.

De boeken zijn ingedeeld volgens de leesniveaus 1 en 2 van Witte en de ERK niveaus. Bij sommige boeken, zoals *Unheimliches im Wald*, is het ERK niveau al door de uitgever bepaald. Daarnaast staat kort de inhoud van het boek beschreven. Deze beschrijvingen komen van de website van de desbetreffende uitgeverij of www.amazon.de.

Ik heb ervoor gekozen de titellijst in het Duits te maken, omdat de lijst uiteindelijk voor leraren Duits bedoeld is. Bovendien zou de lijst ook door leerlingen gebruikt kunnen worden en doeltaal is voertaal is dan een belangrijk streven binnen het onderwijs.

4.1 Niveau 1: zeer beperkte literaire competentie

Peter Härtling – *Ben liebt Anna*
Ernst Klett Verlag, 2007
Reihe “Easy Readers”
ISBN: 978-3-12-675621-1
Lektüre (Audio-CD: ISBN 978-3-12-675639-6)
72 Seiten
ERK: A

Inhalt:

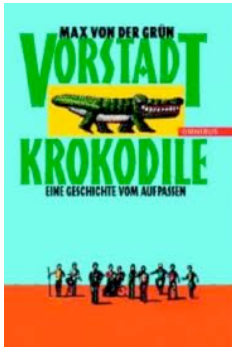
Ben denkt immer an Anna, ein Mädchen aus seiner Klasse. Ihre Familie kommt aus Polen. Er möchte gerne mit ihr gehen. Nach einem Fußballspiel, in dem er keine gute Figur gemacht hat, schreibt Ben Anna einen Brief. Doch auf eine Antwort muss er lange warten.

Edward Packard – *1000 Gefahren. Hilfe, ich schrumpfe!*
Ravensburger Buchverlag, 1998
Altersempfehlung vom Hersteller: 8-9 Jahre
ISBN: 978-3473348053
59 Seiten
ERK: A2 / B1

Inhalt:

Hier ist der Leser die Hauptfigur! Eine geheimnisvolle Flüssigkeit lässt dich auf Grashalmhöhe schrumpfen. Jede Pfütze, jede Kröte und jeder Wespenstich kann jetzt dein Leben bedrohen!

Max von der Grün – *Vorstadtkrokodile*
Omnibus Tb Bei Bertelsmann (1976)
Altersempfehlung vom Hersteller: 10-11 Jahre
ISBN: 978-3570211885
(ist auch verfilmt: *Vorstadtkrokodile* (2009))
160 Seiten
ERK: B1

Inhalt:

Zu den Kindern, die sich Krokodile nennen, gehören acht Jungen und ein Mädchen. Das ist Maria, Olafs Schwester, und da sind Olaf, Peter, Willi, Otto, Theo, Frank, Rudolf und Hannes. Später kommt noch Kurt dazu. Bis auf Kurt kennen sich alle schon vom Kindergarten her. Am liebsten spielen sie auf dem verlassenen Ziegelgelände, dessen Betreten verboten ist. Aber ganz ungestört sind sie dort nicht. Eines Tages machen sie eine überraschende Entdeckung... Ein Klassiker der Kinderliteratur: Eine zeitlose Geschichte über Freundschaft, Mut und Vertrauen »Betreten verboten!« steht an der verlassenen Ziegelei, dem Geheimquartier der »Krokodiler«. Wer zur Bande von Olaf und seinen Freunden gehören will, muss eine gefährliche Mutprobe bestehen und gut Radfahren können. Aber was soll Kurt tun, der im Rollstuhl sitzt? Da macht Kurt mit seinem Fernglas eine Beobachtung ... Und beweist, dass er mindestens genauso viel Mut hat wie die anderen. Nur eben auf eine besondere Weise.

Ralf Thenior – *Zerbrochene Träume*
Ravensburger Buchverlag, 2003
EA 1998 (unter dem Titel „Bleichgesicht“)
Altersempfehlung: 13/14 Jahre (ab Ende 1. Jahr Deutsch)
Reihe „Short & Easy“
ISBN: 9783473522392
90 Seiten
ERK: A2

Inhalt:

Zwischen Lisa und John ist es Liebe auf den ersten Blick. Doch John ist schwarz und das scheint ein paar rechtsradikalen Jugendlichen Grund genug John schwer zu verletzen.

Der Fall Schlachter

Langenscheidt Verlag, 1991
Reihe „Felix & Theo“ Stufe 3
ISBN: 978-3-468-49684-4
56 Seiten
ERK: A2 / B1

Inhalt:

Peter Schlachter ist tot. Die Pistole liegt noch auf seinem Schreibtisch. Selbstmord? Helmut Müller glaubt nicht daran, es gibt zu viele Verdächtige im Fall Schlachter.

Thomas C. Brezina – Alle meine Monster. Das streng geheime Spuk- und Gruselbuch

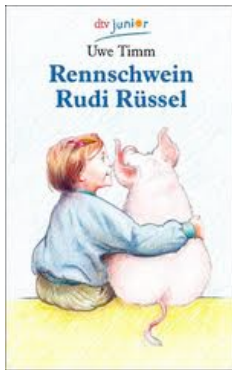
Bertelsmann, 2002
Altersempfehlung vom Hersteller: 8-9 Jahre
ISBN: 978-3570207079
224 Seiten
ERK: A2

Inhalt:

Spannende Gruselgeschichten, raffinierte Spuktipps und unheimliche Phänomene.

Obwohl Max schon dreizehnmal gefragt hatte, wollte keiner seiner Monsterfreunde etwas über sein Geburtstagsgeschenk verraten. Endlich war es so weit und er bekam - ein Buch, in Leder gebunden, uralt und verstaubt. Eine monsternmäßige Enttäuschung! Aber schon in der nächsten Nacht sollte Max merken, dass dieses Buch es in sich hat ... Das besondere an dem Buch ist, dass Max zur Hauptperson jeder Geschichte wird und alle Abenteuer selbst bestehen muss! Aus diesem Grund ist das Buch auch so streng geheim! Nach der Lektüre der 13 Geschichten wird Max sicher seinen Schulaufsatz über das Thema: »Als mich einmal furchtbar gruselte ...« schreiben können - und der Leser könnte das bestimmt auch!

Beispiel: Max findet auf dem Dachboden einen alten Füllfederhalter. Er nimmt ihn mit und schreibt damit sogar in der Schule. Bald stellt er fest, dass alles was er mit dem seltsamen Füller schreibt, auch tatsächlich geschieht. Max kann damit Glücksfee spielen oder Katastrophen auslösen. Plötzlich scheint der Füller ein Eigenleben zu entwickeln, und schreibt nur noch böse Dinge. Alle Versuche, den Füller loszuwerden, schlagen fehl. Wie soll Max sich nur davon befreien?

Uwe Timm – *Rennschwein Rudi Rüssel*
Deutscher Taschenbuch Verlag, 1989
Altersempfehlung vom Hersteller: 7-11 Jahre
ISBN: 978-3423702850
160 Seiten
ERK: A2

Inhalt:

»Wir haben zu Hause ein Schwein. Ich meine damit nicht meine kleine Schwester...« Alles begann damit, dass Zuppi bei einer Tombola den Hauptpreis gewann: ein Ferkel. Rudi Rüssel verändert den Familienalltag gründlich. Aber der Hausbesitzer Buselmeier hat keinen Sinn für diese Art Haustiere. So zieht die Familie an den Rand eines großen Fußballfeldes. Hier kann der Vater, ein arbeitsloser Ägyptologe, Platzwart werden und Rudi in Ruhe Schwein sein. Doch dann entdeckt Hausschwein Rudi seine wahre Größe als Rennschwein...

4.2 Niveau 2: *beperkte literaire competentie*

Bernhard Hagemann – *Champions für einen Tag*
Ravensburger Buchverlag, 2001
Altersempfehlung: 13/14 Jahre (ab Ende 1. Jahre Deutsch)
Reihe "Short & Easy"
ISBN: 9783473522477
82 Seiten
ERK: A2

Inhalt:

Jeden Tag nach der Schule wird Oliver von seinem 'Schorschie' verprügelt, aber er wehrt sich nie. Schorschies - so nennen sich die Kinder aus der Siedlung in der Georgstraße. Auch Herbert ist ein Schorschie, aber mit ihm freundet sich Oliver an: Die beiden wollen als Team das große Kicker-Turnier gewinnen. Doch als sich Oliver in Sarah verliebt, deren Familie mit Herberts Familie verfeindet ist, kommt es zum Streit. Werden die Jungs dennoch siegen?

Franz Specht – *Die ganze Wahrheit: Carsten Tsara hat Besuch*
Hueber Verlag, 2008
Reihe „Lesehefte Deutsch als Fremdsprache“
ISBN: 9783192016691
56 Seiten
ERK: B1

Inhalt:

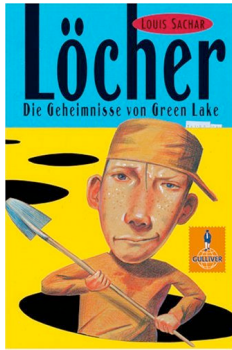
Nach 18 Jahren meldet eine frühere Mitschülerin von Carsten Tsara ihren plötzlichen Besuch an. Der Detektiv kann sich nicht an sie erinnern, aber als er sie sieht, ist er fasziniert. Trotzdem: Diese Christine hat Geheimnisse, sie lügt ganz offensichtlich und plötzlich ist sie weg. Und da ist Tsaras Auftrag als Detektiv: die Suche nach einer skrupellosen Betrügerin. Seine Nachforschungen offenbaren ein verwirrendes Netz an Lug und Trug. Und mittendrin seine schöne Christine. Carsten Tsara macht eine erstaunliche Entdeckung.

Franz Specht – *Siegfrieds Tod*
Hueber Verlag, 2009
Reihe „Lesehefte Deutsch als Fremdsprache“
ISBN: 9783192016691
52 Seiten
ERK: A2

Inhalt:

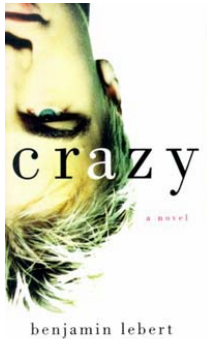
Reduziert auf die fünf Hauptfiguren Kriemhild, Siegfried, Gunther, Hagen und Brünhild werden wichtige Motive aus dem ersten Teil des Nibelungenlieds nacherzählt - von Kriemhilds Falkentraum bis zu Siegfrieds Tod. Die Geschichte lässt keine jener Zutaten aus, die heute auch Kinofilme oder TV-Serien spannend machen: Liebe, Neid, Eifersucht, Enttäuschung, Intrige, Hass und Trauer. Mittelalter? So lang kann das nicht her sein, oder?

Louis Sachar – *Löcher: Die Geheimnisse von Green Lake*
Cornelsen Verlag, 2000
Reihe: „einfach lesen!“ Niveau 3
ISBN: 9783464601563
95 Seiten
ERK: B1

Inhalt:

Stanley Yelnats ist einfach ein Pechvogel. Kein Wunder also, dass er sich eines Tages in der Besserungsanstalt Camp Green Lake wiederfindet, weil er angeblich die Turnschuhe eines Baseball-Helden geklaut hat. Und hier, mitten in der Wüste, soll Stanley nun täglich tiefe Löcher in den harten texanischen Wüstenboden buddeln, um seinen Charakter zu festigen. Doch bald schon wird ihm klar, dass es im Camp eigentlich um ganz andere Dinge geht ...

Benjamin Lebert – *Crazy*
Goldmann Verlag, 2001
ISBN: 9783442541591
Verfilmt: *Crazy* (2009)
176 Seiten
ERK: B1

Inhalt:

"Hallo Leute. Ich heiße Benjamin Lebert, bin sechzehn Jahre alt, und ich bin ein Krüppel. Nur damit ihr es wißt. Ich dachte, es wäre von beiderseitigem Interesse." Mit diesen Worten stellt sich Benjamin an seinem ersten Schultag im Internat Schloß Neuseelen seinen Mitschülern vor. Für ihn ist es bereits die fünfte Schule, hier soll er endlich die achte Klasse und möglichst auch das Abitur bestehen.

Die wesentlichen Lektionen aber finden nach dem Unterricht statt: Zusammen mit seinen fünf Freunden ist Benjamin auf der Suche nach dem "Faden des Lebens". Fortwährend beschäftigt sie die Frage, worum es in dieser ganzen Veranstaltung namens Leben eigentlich geht: um Mädchen und um Freundschaft, ums Erwachsenwerden oder vielleicht auch einfach nur darum, immer weiterzumachen, wie verrückt die Welt und wie "crazy" man selbst auch sein mag.

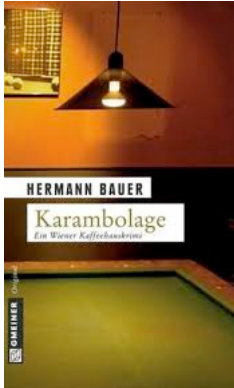
Erich Kästner – *Emil und die Detektive*
Dressler Verlag, 1935
ISBN 978-3791530123
Verfilmt: *Emil und die Detektive* (2001)
176 Seiten
ERK: A2 / B1

Inhalt:

Zum ersten Mal fährt Emil allein nach Berlin, um seine Großmutter zu besuchen. Als er aber im Zug einschläft, wird ihm sein ganzes Geld gestohlen. Nur einer kann der Dieb sein: der "feine" Herr mit dem steifen Hut! Doch wie soll er ihn allein zur Strecke bringen? Glücklicherweise

begegnet er Gustav mit der Hupe und seinen Jungs und eine wilde Verfolgungsjagd beginnt.

Die Geschichte vom kleinen Emil und seinen Freunden faszinierte auf seine locker-leichte Art schon Generationen von Kindern und Erwachsenen.

Hermann Bauer – *Karambolage: Ein Wiener Kaffeehauskrimi*
Gmeiner Verlag, 2009
ISBN: 9783899777963
277 Seiten
ERK: B1

Inhalt:

Wien, zur Osterzeit. Nach einem Billardturmier im Kaffeehaus "Heller" wird der Sieger, Georg Fellner, vor ein Auto gestoßen. Niemand hat etwas Genaues gesehen, denn es ist Nacht und stockfinster. Nicht nur sein Kontrahent Egon Sykora gehört zu den Verdächtigen, denn Fellner war ein Zyniker und Provokateur, den kaum jemand leiden konnte ...

Ein neuer Fall für Wiens lebenswürdigsten Ermittler - Chefober Leopold!

Hans Peter Richter – *Damals war es Friedrich*
Deutscher Taschenbuch Verlag, 1961
Altersempfehlung vom Hersteller: 14-15 Jahre
ISBN: 978-3423078009
141 Seiten
ERK: B1

Inhalt:

Zwei Jungen wachsen im selben Haus auf und gehen in die selbe Schulklasse. Jeder wird als einziges Kind von verständnis- und liebevollen Eltern erzogen. Selbstverständlich werden sie gute Freunde und jeder ist in der Familie des anderen daheim. Doch Friedrich Schneider ist Jude und allmählich wirft der Nationalsozialismus seine Schatten über ihn. Langsam gleitet die Geschichte aus der heilen Kinderwelt in ein unfassbares Dunkel.

Jochen Till – *Fette Ferien*
Revensburger Buchverlag, 2004
Altersempfehlung: 15 Jahre (ab 2. Jahre Deutsch)
Reihe „Short & Easy“
ISBN: 9783473522583
141 Seiten
ERK: A2

Inhalt:

Tobias ist sauer: Sein Vater will ihn in ein Ferienlager "abschieben". Und das obwohl Tobias Schlagsäle, Geländespiele und Küchendienst hasst! Doch dann lernt er ein paar nette Jungs kennen, genießt die Abende am Lagerfeuer und trifft Charlotte ...

Kirsten Boie – *Nicht Chicago. Nicht hier.*
dtv junior, DTV, 1999
Altersempfehlung: 15 Jahre (ab 2. Jahre Deutsch)
ISBN: 9783423706834
123 Seiten
ERK: A2

Inhalt:

Niklas, dreizehn, wird von einem Mitschüler terrorisiert, am Ende sogar zusammengeschlagen. Einfach so, ein Motiv ist nicht erkennbar. Zeugen gibt es nicht. Niklas ist verzweifelt, weiß nicht, wie er sich zur Wehr setzen soll. Er vertraut sich seinen Eltern an. "Wir sind doch nicht in Chicago!" sagt sein Vater und geht zur Polizei. Doch die ist ratlos ...Kirsten Boie schreibt seit Jahren mit viel Erfolg Kinder- und Jugendbücher. Mehrere wurden prämiert, einige wurden in die Auswahlliste zum Deutschen Jugendbuchpreis aufgenommen. Sie wurde für den Hans-Christian-Andersen-Preis nominiert.

Patricia Schröder – *Freundschaftsspiele – Wenn dir keiner mehr glaubt*
Fischer Verlag, 2007
Altersempfehlung: 15 Jahre (ab Ende 2. Jahr Deutsch)
ISBN: 978-3-596-80667-6
150 Seiten
ERK: A2 / B1

Inhalt:

Magnus ist fassungslos: Sein bester Freund Julian ist plötzlich mit dem Klassenaußenseiter Alrik zusammen und lässt ihn links liegen! Dabei hat Magnus genau gesehen, wie Alrik die Videospiele geklaut hat. Aber niemand glaubt ihm, noch nicht einmal seine Mutter. Magnus muss etwas unternehmen und bemerkt nicht, in welche Gefahr er sich begibt.

Ulli Schubert – *Ausgewechselt*
Rowohlt Taschenbuch Verlag, 2007
Altersempfehlung: 15 Jahre (ab Ende 2. Jahr Deutsch)
ISBN: 978-3-499-21370-0
139 Seiten
ERK: A2 / B1

Inhalt:

Christoph, mit Leib und Seele Fußballer, hat bislang eine herausragende Saison gespielt. Dennoch wird er vom Trainer für das nächste, entscheidende Spiel um den Aufstieg nicht aufgestellt. Seine Wut und seine Enttäuschung darüber sind ebenso groß wie sein Unverständnis: Warum durfte er nicht spielen? Als Christoph den Trainer zur Rede stellen will, macht er eine schreckliche Entdeckung – der Trainer liegt tot in seiner Wohnung! Nahezu zeitgleich mit ihm trifft die Polizei am Tatort ein. Christoph flieht und macht sich auf eigene Faust auf die Suche nach dem Täter. Dabei findet er mehr heraus als ihm lieb ist ...

5. Literatuurlijst

Bogdal, K.M., Hermann Korte. (2010). *Grundzüge der Literaturdidaktik*. München: Deutscher Taschenbuch Verlag. KG.

Bolscher, I. et. al. (2004). *Literatuur & Fictie: Een didactische handreiking voor het voortgezet onderwijs*. Leidschendam: Biblion Uitgeverij.

Dormolen, van M. et al. (2005). *De doorgaande leeslijn: 0-18 jaar*. Amsterdam: Stichting Lezen.

Kreeft, H. P. J., M. Melissen. (2007). *Exameneisen havo-vwo: Nieuwe stijl 2007*. Alphen aan den Rijn: Kluwer.

Nationaal Bureau Moderne Vreemde Talen (NaB-MVT). (2004). *Taalprofielen*. Enschede: NaB/04-092.

Nederlandse Taalunie. (2007). *Gemeenschappelijk Europees Referentiekader voor Moderne Vreemde Talen: Leren, Onderwijzen, Beoordelen*. Den Haag: Nederlandse Taalunie.

Ros, B. & Zunneberg P. (2010). *Jeugdliteratuur in de onderbouw VO*. Didaktief, 5, 1-16.

Witte, T. (2008). *Het oog van de meester: een onderzoek naar de literaire ontwikkeling van havo- en vwo-leerlingen in de tweede fase van het voortgezet onderwijs*. Delft: Eburon.

Bijlagen

Bijlage I: Overzicht niveaukenmerken – Lezen voor de lijst.....	27
Bijlage II: Zelfbeoordeling leesvaardigheid.....	28
Bijlage III: Taalprofielen 2004.....	29
Bijlage IV: Mail	30
Bijlage V: Enquête	31

Bijlage I: Overzicht niveaumenken – Lezen voor de lijst

Niveau 1	Niveau 2
Boekkenmerken <ul style="list-style-type: none"> - zeer eenvoudig - niet te dik - sluit aan bij belevingswereld - hoog tempo - eenvoudige structuur - amuseert (humoristisch, spannend, dramatisch, spectaculair) 	Boekkenmerken <ul style="list-style-type: none"> - eenvoudig - herkenbare onderwerpen en personages - dramatische, meeslepde verhaallijn - weinig obstakels (tijdsprongen, perspectiefwisselingen, verhaallijnen, ‘open einde’)
Leerlingenmerken <ul style="list-style-type: none"> - houdt niet van lezen - sommigen hebben laag tempo - is soms nog ‘groen’ (15 jaar!) - wil zich amuseren met een boek 	Leerlingenmerken <ul style="list-style-type: none"> - enige leeservaring - haakt af als het te moeilijk of te vreemd lijkt - leest om zich te ontspannen en zichzelf en het eigen wereldbeeld te herkennen
Hoofddoelen <ul style="list-style-type: none"> - belevend leren lezen - leerling motiveren 	Hoofddoelen <ul style="list-style-type: none"> - herkendend leren lezen - interesse wekken voor bepaalde genres en onderwerpen

Bijlage II: Zelfbeoordeling leesvaardigheid

A1	A2	B1	B2	C1	C2
Ik kan vertrouwde namen, woorden en zeer eenvoudige zinnen begrijpen, bijv. in mededelingen, op posters en in catalogi.	Ik kan zeer korte eenvoudige teksten lezen. Ik kan specifieke voorspelbare informatie vinden in eenvoudige, alledaagse teksten zoals advertenties, folders, menu's en dienstregelingen en ik kan korte, eenvoudige, persoonlijke brieven begrijpen.	Ik kan teksten begrijpen die hoofdzakelijk bestaan uit hoogfrequente, alledaagse of aan mijn werk gerelateerde taal. Ik kan de beschrijving van gebeurtenissen, gevoelens en wensen in persoonlijke brieven begrijpen.	Ik kan artikelen en verslagen lezen die betrekking hebben op eigentijdse problemen, waarbij de schrijvers een bepaalde houding of standpunt innemen. Ik kan eigentijds literair proza begrijpen.	Ik kan lange en complexe feitelijke en literaire teksten begrijpen, en het gebruik van verschillende stijlen waarderen. Ik kan gespecialiseerde artikelen en lange technische instructies begrijpen, zelfs wanneer deze geen betrekking hebben op mijn terrein.	Ik kan moeiteloos vrijwel alle vormen van de geschreven taal lezen, inclusief abstracte, structureel of linguïstisch complexe teksten, zoals handleidingen, specialistische artikelen en literaire werken.

Bijlage III: Taalprofielen 2004

A2	B1	B2	C1
<p>Kan korte, beschrijvende teksten over vertrouwde onderwerpen begrijpen</p> <p><i>een kort verslag van een bijeenkomst of gebeurtenis</i></p> <p><i>een programma voor een excursie of zomercursus</i></p> <p><i>een persoonsbeschrijving op een website voor correspondentie-contacten</i></p> <p><i>beschrijving van een bedrijf in een brochure</i></p> <p><i>op/onderschriften bij een tentoonstelling of presentatie</i></p>	<p>Kan eenvoudige teksten lezen voor plezier.</p> <p><i>een jeugdroman</i></p> <p><i>een niet al te moeilijk geschreven kort verhaal over een aansprekend onderwerp</i></p> <p><i>een eenvoudig gedicht</i></p> <p><i>een songtekst</i></p>	<p>Kan literaire en non-fictie teksten lezen met een redelijke mate van begrip voor het geheel en voor details.</p> <p><i>korte verhalen en romans van hedendaagse schrijvers</i></p> <p><i>een biografie</i></p> <p><i>een (literaire) thriller</i></p>	<p>Kan met gemak literaire en nonfictie teksten lezen.</p> <p><i>hedendaagse en oudere romans</i></p> <p><i>beschrijvende en verhalende teksten over een breed scala aan onderwerpen</i></p>

Bijlage IV: Mail

Beste collega's Duits,

Op dit moment ben ik bezig met het volgende onderzoek. Voor mijn studie "Duitse taal en cultuur: educatie en communicatie" moet ik namelijk een Praktijk Gericht Onderzoek (PGO) doen. Het onderwerp voor mijn PGO is "lezen in de onderbouw". Ik heb voor dit onderwerp gekozen, omdat het aansluit bij mijn scriptie. In mijn scriptie heb ik namelijk onderzoek gedaan naar lezen in de bovenbouw. Het uiteindelijke doel van mijn PGO is, om een geschikte leeslijst samen te stellen voor onderbouw leerlingen havo/vwo. Deze lijst kan dan zowel door de leerlingen zelf, als door docenten gebruikt worden.

Maar om een lijst van geschikte boeken samen te kunnen stellen, heb ik uw hulp nodig. Indien u mee wilt werken aan mijn PGO, dan kunt u de enquête door middel van onderstaande link invullen. Het invullen duurt ongeveer twee minuten.

<http://www.enquetemaken.be/toonenquete.php?id=50371>

Mocht u nog vragen hebben, dan kunt u deze altijd stellen. Bij voorbaat wil ik u bedanken voor uw tijd.

Met vriendelijke groet,

Susanne Slotema (Master-student Universiteit Utrecht, IVLOS)

E-mail: s.slotema@students.uu.nl

Bijlage V: Enquête

- Vraag 1: Leest u boeken met uw leerlingen in de onderbouw?
- Vraag 2: Welke boeken leest u óf heeft u gelezen in de onderbouw?
- Vraag 3 : Maak een top 5 van boeken, die volgens u in een leeslijst voor de onderbouw zouden moeten staan. Geef bij ieder boek een korte toelichting waarom u juist dit boek gekozen heeft.
- Vraag 4: Denkt u iets aan een titellijst van Duitse boeken speciaal voor de onderbouw te hebben?
- Vraag 5: Waarom denkt u er wel/niet iets aan te hebben?

Auteursinfo

Susanne Slotema is docent-in-opleiding, respectievelijk voor het schoolvak Duitis aan het IVLOS te Utrecht. In het kader van haar opleiding tot eerste-graadsdocent verricht zij een onderzoek naar het lezen van Duitse boeken in de onderbouw. De resultaten van dit Praktijkgericht Onderzoek (PGO) en de aanbevelingen die zij naar aanleiding hiervan doet, vormen de basis van bovenstaand artikel.